

pētījumā. Šis jautājums varētu attiekties uz nacionālo kultūras kanonu – kā iegrozot un atlasīt vēsturisko naratīvu tikai uz nacionālā pamata, ja mums aizvien trūkst nepieciešamo līdzekļu, lai izprastu un interpretētu kā vēsturisko, tā pašreizējo norišu komplicētību un mehānismus? Vai nacionālais kultūras kanons būs vien "objektu" un "faktu" sakopojums, vai arī tas līdztekus ietvers analīzi un diskursīvu skatījumu daudzveidību? Vai šajā kanonā būt iekļauti arī tā dekonstrukcijas līdzekļi? Otrs aspekts, kam vēlos pievērsties, ir saistīts ar Ransjēra sniegto aprakstu, kurā emancipācija ir aplūkots kā politisks process, kas nošķirams no pārvaldības. Šāda pieeja piedāvā cerīgāku skatījumu laikā, kam raksturīga vispārēja vilšanās attiecībā uz pārvaldes politiku un institūcijām. Ir jāņem vērā, ka 90. gadu sākumā iedzīvotāji uzskatīja par iespējamu deleģēt politiskās funkcijas politiķiem un attiecīgām institūcijām, tomēr, sākot ar 2000. gadu, saskaroties ar pieaugošu populisma cinismu, kas balstīts uz jēdzienu nonivelēšanu, nepareizu lietojumu retoriskā un manipulatīvā praksē, politika atkal nonāca individuālās atbildības sfērā. Iespējams, pašreizējie apstākļi sekmē ne vien līdzdalību, bet arī artikulācijas procesa attīstību, tādējādi turpmāk uz kompleksajiem "svešajiem" jēdzieniem, ar tiem saistīto tradīciju, semantiku un izpēti būs jāatsaucas daudz uzmanīgāk, kas savukārt nozīmē, ka varbūt nākotnē mums ir izredzes uz kopīgu diskusiju platformu.

VISU IZŠKIR KULTŪRA? KRIEVU CIVILIZACIONISTISKAIS NACIONĀLISMS KĀ EIROPAS JAUNO LABĒJO IDEJU IEMIESOJUMS

Marina Peunova

Šis piezīmes izseko to krievu intelektuāļu domas attīstībai, kas kopš 1991. gada, kad sabruka PSRS un tika izveidota jaunā valsts, Krievijas Federācija, ir pieslējušies krievu nacionālisma civilizacionisma virzienam¹. "Neprāta savaldzināti", izsakoties Ričarda Volinsa dzēlīgajiem vārdiem², šie intelektuāļi ir attīstījuši doktrīnu, kura zem "jaunā eirāzianisma" karoga Krievijas intelektuālajā vidē eklektiska kokteiļa veidā apvieno pretietumnieciskas (antiapgaismības, antilibēras un antidemokrātiskas), krievu pareizticības, alterglobalistiskas, geopolitiskas idejas un apokaliptiskas vizijas. Bīstami radikalizēts un pārāk sensacionalizēts, jaunais eirāzianisms ir sašķēlies neskaitāmos diskursos, kas visi ir radušies no krievu intelektuāļu jaunākajiem mēģinājumiem formulēt krievu nacionālo identitāti un Krievijas vietu pasaulē. Jaunie eirāzianisti iztēlojas Krieviju kā Eirāzijas kodolu, no Eiropas neatkarīgu, unikālu civilizāciju, kas ģeogrāfiski atbilst bijušās Padomju Savienības teritorijai un ir vienota "kopīgā kultūrā", ar to domājot vērtības un pārliecības. Multiētniskajai vienībai Eirāzijai, kā sludina šie prātvēderi, ir lemts atkal kļūt par impēriju un īstenot pasaulē mesianisku uzdevumu. Lai realizētu šo misiju, apgalvo jaunie eirāzianisti, Krievijai ir jāizplešas pāri tās pašreizējai teritorijai un,

"atgūstot" (dominējot ekonomiski un/vai kulturāli) bijušās PSRS teritorijas, no sašķeltas valsts jāuzplaukst par pilnu impēriju. Tādējādi jaunie eirāzianisti palīdz īstenoties Krievijas vadītam globalizācijas projektam, kas pretstāvētu rietumos sakņotai globalizācijai. Saukts par jauno krievu ideju³ un "aziātismu"⁴, jaunais eirāzianisms, kā apgalvo tā sekotāji, ir intelektuālais mantinieks klasiskajam eirāzianismam – tās krievu emigrācijas inteliģences garabērnam, kas XX gadsimta 20. un 30. gados pēc boļševiku revolūcijas rada patvērumu Eiropā.⁵ Tomēr, izprotot jauno eirāzianismu tikai kā tiešu klasiskā eirāzianisma sekotāju, par šo kustību rodas maldīgs priekšstats. Tā nebūt nav homogēna kustība, bet gan dažādu intelektuāļu konglomerāciju plejāde, un daži jaunā eirāzianisma virzieni ir vairāk pārņēmuši no Fridriha Ratcela (1844-1904), Alfrēda Meihena

3. Thorn, Françoise: Eurasianism: A New Russian Foreign Policy // *Uncaptive Minds*, 7 (2), 1994, 76. lpp.

4. Daži krievu nacionālistiskie autori pozicionē jauno eirāzianismu kā "krievu ideju" nolūkā atbrīvot eirāzianisma doktrīnu no "aziātisma" (aziātisms), kas bija vērojams klasiskajā eirāzianismā. Piemēram sk. Kozhinov, Vadim: *Istoriosophia evrazijskaja* // *Nash Sovremennik*, 2, 1992, 140–44. lpp.; Kliuchnikov, Sergei: *Vostochnaja orientatsia russkoj kul'tury* // *Russkij uzlet evrazijskaja: Vostok v russkoj mysli*, Moskva, 1997, 5–70. lpp.

5. Klasiskie eirāzianisti bija jaunu krievu emigrantu grupa, kas XX gadsimta 20. un 30. gados Eiropā izveidoja intelektuālu un vēlāk politisku kustību. Kā koncepti, ko veidojuši tādi zinātnieki kā valodnieks Nikolajs N. Trubeckojis, ģeogrāfs Pjotrs N. Savickis, muzikologs Pjotrs N. Šučinskis un vēsturnieks Georgijs Vernadskis (auri visi bija pametuši revolucionāro Krieviju), klasiskais eirāzianisms piesaistīja daudzus vīlušos krievu emigrantus intelektuāli aktīvos emigrantu centros – Parīzē, Sofijā, Prāgā un Berlīnē. No domāšanas virziena klasiskais eirāzianisms pārveidojās par ideoloģiju un politisku kustību, kas pastāvēja līdz 30. gadu beigām, kad pamazām nogrima aizmirstībā. Visaptverošs eirāzianisma pārskats Bassin, Mark: *Classical Eurasianism and the Geopolitics of Russian Identity* // *Ab Imperio*, 2, 2003, 257–67. lpp.; Riasanovsky, Nicholas: *The Emergence of Eurasianism* // *California Slavic Studies* Nr. 4, 1967, 39–72. lpp.

1. Cik man zināms, jaunā eirāzianisma speciāliste francūziete Marlēne Laruela bija pirmā, kas ieviesa terminu „civilizacionistiskais nacionālisms”, un to pārņēma citi zinātnieki, mani un Emīlu Peinu ieskaitot. Sk. Laruelle, Marlēne: *La quête d'une identité impériale. Le néo-eurasisme dans la Russie contemporaine*, Éditions PÉTRA, Paris, 2007; Pain, Emīl: *Rossija mezhdu imperiei i natsiei* // *Pro et Contra*, 2007. gada maijs-jūnijs, 53. lpp.

2. Sk. Wollin, Richard: *The Seduction of Unreason: The Intellectual Romance with Fascism from Nietzsche to Postmodernism*, Princeton University Press, Princeton, 2004.

and require to be defined in the nearly every detailed research. This might be my question regarding the writing of the National Culture Canon - how can we limit and select historic narrative only on the national basis, if we still lack the means of understanding and interpretation of the complexity and patterns of both contemporary events and history? Will National Cultural Canon be collection of the "objects" and "facts", or will it include analysis and variety of discursive views? Will it have tools for its own deconstruction?

The second aspect I would like to address here is linked to the Ranciers' description of the process of emancipation as politics and its separation from the governmentality. This provides us with a more optimistic perspective at the time of general disillusionment with governing policies and institutions. It should be considered that if in the early 90's people found possible to delegate the political function to the politicians and emerging institutions, then starting from 2000, when we encountered growing cynicism of populism based on the unification, misuse of names in the rhetoric and manipulatory practice politics again becomes the domain of the individual commitment. Probably current conditions might contribute not only to the involvement, but also development of articulation process the process of articulation, that will require more careful references to the complex "foreign" concepts, their traditions, semantics and studies. And maybe there will be a prospect of some common platform for the discussion.

CULTURE MATTERS? RUSSIAN CIVILIZATIONIST NATIONALISM AS AN EMBODIMENT OF THE EUROPEAN NEW RIGHT

Marina Peunova

The remarks that follow scrutinize the thinking of Russian intellectuals who have advocated a "civilizationist" strand of Russian nationalism¹ since the 1991 dissolution of the USSR and the formation of a new state, the Russian Federation. "Seduced by unreason," to use Richard Wollin's poignant words,² these intellectuals have promoted a doctrine based on an eclectic cocktail of anti-Western (Counter Enlightenment, anti-liberal and anti-democratic), Russian Orthodox, alter-globalist, geopolitical ideas and apocalyptic visions that meet, within the Russian intellectual landscape, under the banner of new Eurasianism. An alarmingly radicalized and over-sensationalized school of thought, new Eurasianism

is split into a multitude of discourses, all of them a product of the latest round of Russian intellectuals' attempts to formulate Russian national identity and Russia's place in the world. New Eurasianists imagine Russia as the core of Eurasia, a unique civilization apart from Europe that geographically corresponds to the territory of the former Soviet Union and that is defined by "common culture" understood in terms of values and beliefs. A multi-ethnic entity, Eurasia, preach these pundits, is fated to re-become an empire and to achieve a messianic mission in the world. In order to fulfill this mission, argue new Eurasianists, Russia should expand beyond its current territory and bloom from a truncated into a full empire by "repossessing" (through economic and/or cultural domination) territories of the former USSR. New Eurasianists thus advance a Russia-driven globalizing project that would counter Western-driven globalization.

Dubbed as both the new "Russian idea"³ and "Asiatism,"⁴ new Eurasianism is claimed by its adherents to be an intellectual heir of classical Eurasianism, the brain child of a group of Russian émigré scholars who found refuge in 1920s-1930s Europe in the aftermath of the Bolshevik Revolution.⁵ To understand new Eurasianism

1. "Civilizationist nationalism", also known as imperial nationalism, is based on the idea that the world is divided into distinct civilizations and that each civilization has its particular identity which is based on its culture which, in its turn, is based on religion. "Organic" nature of each civilization, which is dependent on that civilization's geographical position, determines, according to civilizationist nationalists, the type of socio-political organization that is best fit for this civilization. According to this logic, liberal democratic order, while suitable for Western civilization, is not suitable for Russian-Eurasian civilization. Civilizationist nationalism is related to geopolitical doctrines which postulate the primacy of geography. For civilizationist nationalists, nationality and citizenship are based on culture and religion. Civilizationist nationalism thus differs from ethnic nationalism, which determines nationality and citizenship according to an ethnic principle, or having an ancestor who is a national or a citizen of the state in question (*ius sanguinis*); it also differs from civic nationalism, which determines nationality and citizenship according to the place of birth (*ius soli*). To my knowledge, the French specialist on new Eurasianism Marlēne Laruelle was the first to introduce the term "civilizationist nationalism", which was picked up by other scholars including Emil Pain and myself. See Laruelle, Marlēne, Laruelle: *La quête d'une identité impériale. Le néo-eurasisme dans la Russie contemporaine*, PÉTRA, Paris, 2007; Pain, Emīl: *Rossija mezhdu imperiei i natsiei* // *Pro et Contra*, May-June 2007, p. 53.

2. See Wollin, Richard: *The Seduction of Unreason: The Intellectual Romance with Fascism from Nietzsche to Postmodernism*, Princeton: Princeton University Press, 2004.

3. Thorn, Françoise: Eurasianism: A New Russian Foreign Policy // *Uncaptive Minds* 7 (2), 1994, pp. 76.

4. Some Russian nationalist authors present new Eurasianism as "the Russian idea" in their effort to free the Eurasianist doctrine of "Asiatism" (aziātisms) of classical Eurasianism. See, for instance, Kozhinov, Vadim: *Istoriosophia evrazijskaja*, *Nash Sovremennik* 2, 1992, pp. 140-44; Kliuchnikov, Sergei: *Vostochnaja orientatsia russkoj kul'tury* // *Russkij uzlet evrazijskaja: Vostok v russkoj mysli*, Moskva, 1997, pp. 5-70.

5. Classical Eurasianists were a group of young Russian émigrés who formed an intellectual and later political movement in 1920s-1930s Europe. A brainstorm construct of scholars including the linguist Nikola

kritiski, viņš pieslēdzas *Nouvelle droite*, ko viņš uzskatīja par neokonservatīvisma permutāciju kulturālisma formā. Viņš bija pārliecināts, ka franču piemēram ir liela nozīme Krievijas apstākļos, jo „Francija līdzīgi kā Krievija operē relativistu domāšanas paradīgmu un noraida skaidru atbildību par vēstures galējās „nozīmes” un „mērķa” iespējamību”¹². Viņš atainoja franču neokonservatīvismu kā perestroiku, revolūciju, kas līdzīga procesiem Gorbačeva Krievijā.

Panarinu piesaistīja *Nouvelle droite* skatījums uz kultūru kā „īpašu cilvēces eksistenci organizējošu faktoru, kura noniecināšana allaž tiek izjusta kā dzīves jēgas zudums”¹³. Viņš sadalīja pasauli nepārveidojamās, kulturāli definētās grupās, kurām pierakstīja noteiktas iesakņojušas iezīmes, kas saista šīs grupas ar noteiktām vērtībām un rīcībām. Līdzīgi *Nouvelle droite* vadošajam intelektuālim Alēnam de Benuā Panarins iestājās par nācijas „tiesībām būt kulturāli atšķirīgai”¹⁴. Savās vēlnajās publikācijās Panarins uzlūkoja kultūras kā noslēgtas, neaurlaidīgas vienības, starp kurām nav iespējams tulkojums. Viņš iestājās par nepieciešamību saglabāt kultūras specifiku un unikalitāti (*samobytnost*), kas pēc viņa domām kalpo par pamatu nacionālajai pašapziņai (*natsional'noe samosoznanie*). Savstarpēja bagātināšanās starp kultūrām un hibridizācija ir bīstama, apgalvoja Panarins. Krievu nāciju Panarins iztēloja kā „dabisku”, organisku formāciju. Viņa krievu nacionālisms patiesībā nemaz daudz neatšķiras no citām pirmatnīgā nacionālisma formām, ja neņem vērā to, ka Panarins eirāziānistu garā konceptualizēja Krieviju kā plašākas vienības – Eirāzijas – kodolu. Viņš uzskatīja, ka Krievijai ir jāatmet veltīgie centieni kļūt par nacionālu valsti un jāpieņem tās liktenis būt impērijai. Šajā kontekstā Panarinu ļoti saistīja *Nouvelle droite* idejas par Eiropu kā „garīguma impēriju” un Eiropas atjaunotajām attiecībām ar trešās pasaules valstīm.¹⁵ Gan Panarins, gan *Nouvelle droite* sludinātāji

izjūt nostalgiju pēc attiecīgi Krievijas un Francijas impēriskās pagātnes, un šī nostalgija izraisa sapņus par attiecību atjaunošanu attiecīgi ar bijušajām padomju republikām un trešo pasauli. Gan krievu, gan franču diskursi pamatā izaug no aizvainojuma – PSRS sabrukuma Panarina gadījumā un Alžīrijas dekolonizācijas *Nouvelle droite* situācijā.

Panarina uzskati par Krievijas lomu tās tā sauktajās „kaimiņvalstīs” ir tikpat neoriģināli, cik utopiski: tāpat kā daudzi citi krievu civilizacionistiskie nacionālisti, Panarins apgalvoja, ka Krievijai ir jāapzinās tās apgaismojošā loma attiecībā uz „tuvajām ārzemēm”. Panarina fantāzija – „Eirāzija” – tādējādi atkārti mūžseno naratīvu par augstsirdīgās „nozīmīgās” nācijas civilizējošo misiju pār „mazāk nozīmīgām” sabiedrībām. Viņa citkārt tik pretietumnieciskais diskurss tādējādi imitē to pašu eirocentrismu un orientālismu, kuram viņš tik dedzīgi iebilst.

Nouvelle droite un Panarina radniecība izpaužas arī abu antiamerikanismā: Panarins bridina par „agresīvu amerikānisma politikas ietekmi; tā ir hedoniska individualisma kultūra, kas ir naidīga tādām kolektīvām vērtībām kā kolektīvs heroisms un askētisms”, kas svarīgi krievu kultūrai.¹⁶ Līdzīgi citiem krievu intelektuāļiem Panarins rietumu cilvēktiesību diskursu pasniedz kā ASV uzturētu krāpniecību, kas maskē „īstās” amerikāņu intereses – iejaukties citu valstu, tostarp Krievijas, iekšlietās.¹⁷ Līdzīgā kārtā viens no *Nouvelle droite* intelektuāļiem Gijoms Fejs uztvēra cilvēktiesības kā amerikāņu merkantilistu „kara mašīnu pret politiskajām suverenitātēm”, kas tiek uzspiesta Eiropai un pārējai pasaulei.¹⁸

Laikā no 1985. līdz 2001. gadam Panarina diskurss attīstījās no liberālā nacionālisma uz apokaliptiskām ģeopolitiskām vīzijām par karu starp „rietumnieciskajām”

un „eirāziskajām” pasaulēm. Viņš sāka noliegt ideju par Eiropu un iestājās par Krievijas kultūras unikalitāti un nepiederību Eiropas civilizācijai, tajā pašā laikā atspoguļojot Eiropas ultranacionālistisko intelektuāļu idejas. Interesanti, ka Panarins tā arī nekad neatrisināja pretrunas starp viņa Gorbačeva ēras proeiropeiskumu, kas izcēlās ar entuziastiskiem aicinājumiem uz starpkultūru un starpcivilizāciju dialogu un kurā viņš Krieviju uzskatīja par neatņemamu Eiropas daļu, ar viņa vēlākajiem pretietumnieciskajiem bridinājumiem. Tāpat viņš neatzina, ka tajā Eiropā, kādu to iztēloja *Nouvelle droite* autori, kuru idejas viņš tik citīgi atbalsoja, nav vietas neeiropeiešiem, jo īpaši musulmaņiem. „Eirāzijas” koncepts, kādu to sludina jaunie eirāziānisti, balstās uz pareizticīgās kristietības laulībām ar islāmu. Šī pretruna starp Eiropas jaunajiem labējiem un jaunajiem eirāziānīstiem tomēr ir nebūtiska, ņemot vērā, ka Eirāzijas projekts galvenā, civilizējošā loma ir pareizticīgajai kristietībai. Aiz jauno eirāziānistu retorikas par Eirāzijas kultūru simfoniju vienīgā sadzirdamā balss pieder Krievijai.

EIROPAS JAUNO LABĒJO ATBALSIS KRIEVIJĀ

Es vēltju tik plašu uzmanību Panarina uzskatu analīzei tāpēc, ka tie ir paradigmātiski mūsdienu Krievijas intelektuālisma situācijai. Skatot Panarinu Eiropas jauno labējo kontekstā un analizējot viņa darbus kā instanci Eiropas ideju izplatīšanai Krievijas vidē, paveras jauns skats uz ultranacionālisma lielo izplatību Krievijā. Tādi intelektuāļi kā Panarins, lai legitimizētu savu politisko valodu, izmanto tos pašus instrumentus, kurus lieto viņu eiropiešu līdzinieki. Aiz viņu civilizacionistiskā nacionālisma nemanāmi nomaskēts kultūras rasisms un imperiālisms, padarot viņu idejas politiski korektākas un tādējādi publikai pieņemamākas, bet ne mazāk ļaundabīgas.

Panarina idejas ir ietekmējušas vai kalpo par piemēru citu krievu civilizacionistisko nacionālistu idejām. Lai arī tās visas nav tieši saistītas ar jauno eirāziānismu, nedz arī tās atsaucas uz Eiropas jaunajiem labējiem, to aicinājums pēc krievu kultūras un impēriskās varenības renesanses tomēr stipri atgādina Eiropas ultranacionālistu uzskatus un rezonē ar galvenajiem jaunā eirāziānisma postulātiem. Tādēļ šos autorus es

12. Panarin, Aleksandr: *Sovremennij tsivilizatsionnyj protsess i fenomen neokonservativizma (Avtoferat dissertatsii na soiskanie uchenoi' stepeni doktora filosofikh nauk)*, Institut Filosofii AN SSSR, Maskava, 1991, 8. lpp.
13. Panarin: *Stil 'retro' v ideologii i politike (kriticheskie ocherki frantsuzskogo neokonservativizma // Mysl'*, Maskava, 1989, 157. lpp.
14. Panarin: *Sovremennij tsivilizatsionnyj protsess i fenomen neokonservativizma*, 4. lpp.
15. Panarin: *Filosofia politiki*, 132. lpp. 60. un 70. gados de Benuā, Gijoms

Fejs un citi *Nouvelle droite* intelektuāļi iestājās par Eiropas aliansi ar trešās pasaules valstīm: vienotībā ar attīstībā esošo pasauli Eiropa būtu pietiekami spēcīga, lai pretāvētu ASV un PSRS, tādējādi tiktu veicināta multipolāras pasaules veidošanās, kas pārtrauktu aukstā kara bipolaritāti. Sk. Faye: *Nouveau discours*, 103.–118. lpp. Sk. arī de Benoist: *Europe, Tiers Monde, même combat*, Éditions Robert Laffont, Paris, 1986.
16. Panarin: *Filosofia politiki*, 114. lpp.
17. Panarin: *Politologia*, 180. lpp.
18. Faye: *Nouveau discours*, 77.–78. lpp.

for the post-Soviet intellectual landscape and can be compared to the similar case of another thinker, Aleksandr Zinoviev, as well as others. Similarly to these intellectuals, Panarin became disillusioned with the neoliberal reforms of the Boris Yeltsin era and saw the dissolution of the USSR as a tragic mistake. He eventually changed his pro-liberal, pro-democratic credo and moved from pro-European positions to appropriating some of the major building blocks of the culturalist discourse of the European New Right, primarily that of its French rendering, the *Nouvelle droite*, to create his new anti-Western, new Eurasianist edifice. To paraphrase Pierre-André Taguieff, who echoes the French media's labeling of the *Nouvelle droite* as "néo-conservatisme à la française,"¹¹ Panarin may be considered a "neoconservative à la russe," or a Russian-bottled neoconservative. One might draw a parallel between Panarin and the American political philosopher Leo Strauss who came to be regarded as one of the intellectual fathers of U.S. neoconservatism. Although critical of it at first, Panarin was drawn to the *Nouvelle droite*, which he considered to be a culturalist permutation of neoconservatism. He believed that the French example is of great relevance to Russia because "France, like Russia, operates within a relativist paradigm of thinking and rejects the possibility of exact answers of the final 'meaning' and 'goal' of history."¹² He portrayed French neoconservatism as a perestroika, a reformation similar to the processes taking place in Gorbachev's Russia. Panarin was drawn to the *Nouvelle droite's* treatment of culture as "a special organizing factor of human existence, the belittling of which is always felt as a loss of the meaning of life."¹³ He divided the world into non-malleable, culturally defined groups to which he ascribed certain ingrained characteristics that bound these groups to certain beliefs and actions. Similarly

to the main *Nouvelle droite* intellectual, Alain the Benoist, Panarin advocated for a nation's "right to be culturally different."¹⁴ In his later writings, Panarin viewed cultures as closed, impermeable entities with no translation between them possible. He argued for the need to maintain cultural specificity and uniqueness (*samobytnost*), which he claimed serves as the foundation of national consciousness (*natsional'noe samosoznanie*). Cross-fertilization between cultures and hybridization are dangerous, argued Panarin. The Russian nation was envisioned by Panarin as a "natural," organic formation. His Russian nationalism was, in fact, not that different from other primordialist nationalisms except that, in a Eurasianist vein, Panarin conceptualized Russia as the core of a wider unit, Eurasia. He thought that Russia should reject futile efforts to become a nation-state and accept its destiny to be an empire. In this context, the *Nouvelle droite* ideas on a European "spiritual empire of the regions" and on Europe's rapprochement with the Third World were of particular interest to Panarin.¹⁵ Both Panarin and proponents of the *Nouvelle droite* are nostalgic of the imperial past of Russia and France, respectively, and their nostalgia triggers dreams of rapprochement with the former Soviet Republics and the Third World, respectively. Both of the Russian and French discourses in focus stem from resentment – of the dissolution of the USSR in Panarin's case and of the decolonization of Algeria in the *Nouvelle droite's* case. Panarin's views on Russia's role in its so-called "neighborhood" are as unoriginal as they are utopian: like a multitude of other Russian civilizationist nationalists, Panarin argued that Russia needs to recognize its enlightening role in the "Near Abroad." Panarin's

fantasy, "Eurasia," thus repeats an age-old narrative on the civilizing mission by the benevolent "significant" nation over "less significant" communities. His otherwise anti-Occidental discourse thus mimics the very Eurocentrism and Orientalism that he so vehemently objects.

There is also an affinity between the *Nouvelle droite's* and Panarin's anti-Americanism: Panarin warns of the "aggressive political influence of Americanism, a culture of hedonistic individualism, hostile to certain collectivist values, to collectivist heroism and asceticism" of Russia.¹⁶ Like so many other Russian intellectuals, Panarin presented the Western discourse on human rights as a U.S.-inspired sham that covers the "real" American interests to interfere in the internal matters of other countries, including Russia.¹⁷ Similarly, one of the *Nouvelle droite* intellectuals, Guillaume Faye, conceived human rights to be an American mercantilist "machine of war against political sovereignties" imposed on Europe and the rest of the world.¹⁸

From 1985 to 2003, Panarin's discourse evolved from liberal nationalism to apocalyptic geopolitical visions of the war between "Occidental" and "Eurasian" worlds. He came to reject the idea of Europe and to argue Russia's cultural uniqueness and non-belongingness to European civilization, while at the same time emulating the ideas and methods of European ultra-nationalist intellectuals. Intriguingly, Panarin never resolved the contradiction between his Gorbachev-era pro-Europeanism, which was marked by his enthusiastic calls for a dialogue of cultures and civilizations, in which he considered Russia to be an intrinsic part of Europe, with that of his later warring anti-Occidentalism.

Neither did Panarin seem to acknowledge that in a Europe envisioned by the *Nouvelle droite's* authors, whose ideas he so studiously emulated, there is no place for non-Europeans, and especially no place for Muslims. The concept of "Eurasia," as advertised by new Eurasianists including Panarin, rests on a marriage of Orthodox Christianity and Islam. This discrepancy between the

11. Taguieff, Pierre-André: *Origines et métamorphoses de la Nouvelle Droite // Vingtième Siècle. Revue d'histoire*, 40, Oct.-Dec., 1993, p. 3.

12. Panarin, Aleksandr: *Sovremennij tsivilizatsionnyj protsess i fenomen neokonservativizma (Avtoferat dissertatsii na soiskanie uchenoi' stepeni doktora filosofikh nauk)*, Institut Filosofii AN SSSR, Moskva, 1991, p. 8.

13. Panarin: *Stil 'retro' v ideologii i politike (kriticheskie ocherki frantsuzskogo neokonservativizma, Mysl'*, Moskva, 1989, p. 157.

14. Panarin: *Sovremennij tsivilizatsionnyj protsess i fenomen neokonservativizma*, p. 4.

15. Panarin: *Filosofia politiki*, p. 132. In the 1960s-1970s, de Benoist, Guillaume Faye, and other *Nouvelle droite* intellectuals advocated for Europe's alliance with Third World countries: a unified Europe fortified by such a union with the developing world would be strong enough to stand up to the US and USSR, thus fostering a multi-polar world that would bring an end to Cold War bipolarity. See Faye: *Nouveau discours*, pp. 103-118. See also de Benoist: *Europe, Tiers Monde, même combat*, Robert Laffont, Paris, 1986.

16. Panarin: *Filosofia politiki*, p. 114.

17. Panarin: *Politologia*, p. 180.

18. Faye: *Nouveau discours*, pp. 77-8.

sauksu par „latentajiem jaunajiem eirāzianistiem”: viņiem Krieviju definē Eirāzijas kultūra un misija atgūt „zaudēto telpu” jeb bijušās PSRS teritorijas. Pats svarīgākais, ka šie latentie jaunie eirāzianisti pieņem, ka Krievija un „tuvo ārzemju” valstis ir saistītas viena ar otru vēberiski „kopīgu likteņu” un „līdzīgu vēsturiski politisku pieredzi” dēļ.¹⁹ Tā, piemēram, Georgijs Arbatovs 90. gadu vidū pareģoja, ka „vēlme atjaunot Padomju Savienību (...) paliks spēcīgs impēriskā noskaņojuma un politisko aktivitāšu izejas avots”²⁰. Kāds cits labi zināms autors, Staņislavs Belkovskis, dekādi pēc PSRS sabrukuma apgalvoja, ka „krievu nācijai ir jānostiprina savi pamati. Mūsu kopīgais liktenis ir impērija.”²¹ Vēl kāds krievu intelektuālis ar nacionālistiski neokonservatīvu noslieci – Mihails Remizovs – atzīmēja, ka Krievija „nav tikai krievu impērijas „atluza”, bet tās mantiniece (...) augstāka ranga valsts nekā citas postpadomju valstis.” Viņš piebilda: „(...) ja jau Krievija ir krievu impērijas mantiniece, tai vajadzētu (...) kļūt par centru postimpēriskajai „paplašinātajai telpai”, kas iekļautu arī „tuvās ārzemes”²². Lieki teikt, ka daudzi krievu intelektuāļi pretnostata krievu un Eiropas Savienības intereses „tuvajās ārzemēs”. ES viņi uzskata par „impērisku uzņēmumu, Eiropas mēģinājumu atjaunot *Pax Romana* un virzīties austrumu virzienā, kas apstāsies tikai tad, kad tā būs iznīcinājusi krievu civilizācijas projektu un būs sasniesusi Irānas un Irākas robežas”²³. Eiropa – viena šo konspirāciju teorētiskā skatījumā – pretendē uz teritorijām Dienvidkaukāzā un tiecas pārvērst Ukrainu par „vāku, kas turēs Poliju cieši klāt Eiropai” un Kaļiņingradu par nepieciešamo posmu, kas saistīts stratēģiski svarīgo Ukrainu ciešāk

19. Weber, Max: *The Nation* // Hutchinson, John and D. Smith, Anthony (eds.): *Nationalism*, Oxford University Press, Oxford, 1994, 25. lpp.

20. Arbatov, Georgi: *Eurasia Letter: a New Cold War?* // *Foreign Policy*, 95, 1994. gada vasara, 98. lpp.

21. Belkovskii, Stanislav: *Rossii pera rasproshchat'sia s vneshnim upravliatshchim* // *Komsomolskaja Pravda*, 2004. g. 12. jan., www.kp.ru/daily/23197/25967.

22. Remizov, Mikhail: *Konservatism segodnia* // *Pravda.ru*, 2006. g. 13. mar., www.pravda.ru/govern/392/69437.

23. Sergeev, Feliks: *Vostochnaja politika ES i perspektivy Rossii: O granitsakh 'Evropeiskogo Doma' // Strategicheskii zhurnal No 1: Postsovetskoe prostranstvo: model' dlia sborki*, Aģentstva Politicheskikh Novostei, Moskva, 2005, 169–86. lpp.

Skandināvijai un Baltijas valstīm.²⁴ ASV un ES tādējādi tiek mestas vienā un tai pašā grozā un vienlīdz tiek apvainotas mēģinājumos radīt „alternatīvu postpadomju konglomerāciju ar centru Kijevā un rietumu kontrolētu Gruziju, Azerbaidžānu un Vidusāziju”²⁵.

Lai gan augstāk minētie krievu civilizacionistisko nacionālistu uzskati rietumiem var šķist anahroniski, tie apmierina Krievijas ideoloģiskās vajadzības, kādas tās tika radītas Vladimira Putina ērā. Dēvēt Putinu par jauno eirāzianistu, protams, būtu pārspīlēti. Bet tādi prominenti Putina prezidentūras laika politiķi kā kultūras ministrs Aleksandrs Sokolovs, Federālās Padomes vicespikers Aleksandrs Toršins, Putina padomnieks Aslanbeks Aslahanovs, Federācijas Padomes Ārlietu komitejas priekšsēdis Mihails Margelovs, kā arī Nacionālās Raidorganizāciju asociācijas prezidents Eduards Sagalajevs visi ir Dugina vadītās Starptautiskās Eirāzijas kustības dalībnieki.

Krievijas valsts veidli izmanto nacionālistu un patriotismu, kas ar intelektuāļu palīdzību kļuvis par galvenajiem suverēnās demokrātijas oficiālā diskursa pilāriem. Lai arī aizplūvotā veidā, dažas no galvenajām jauno eirāzianistu idejām iezagušās pazīstamu politiķu oficiālajās runās un nacionālajās uzrunās. Šīs idejas tajā pašā laikā ietekmēja un bija Krievijas ār- un iekšpolitikas ietekmētas. Piemēram, civilizacionistisko nacionālistu pārliecība, ka Krievijas Federācija ir miniatūra impērija korelēja ar Putina ieviesto reģionu dalījumu un līdz šim vēlēto gubernatoru nomainītu ar ieceltiem pārstāvjiem. Ja Jeļcina laikā bija mēģinājumi pārvērst Krieviju federācijā, tad Putina recentralizācijas reformas iedzina naglu krievu federalisma zārkā. Valsts politika Pirmā un Otrā Čečenijas kara laikā ir visskaidrākais pierādījums tam, ka Krievijas Federācija tiek pārvaldīta impēriskā stilā. Civilizacionistisko nacionālistu intelektuāļi atbalstīja Krievijas valdības kareivīgo Čečenijas konflikta risinājumu un cīnījās pret cilvēktiesību aktivistiem, kas protestēja pret šādu valsts politiku. Čečenijas varasiestādes uzsāka tiesas prāvu pret vienu šādu Krievijas „kara pret terorismu” atbalstītāju, slaveno žurnālistu Mihailu

24. Ibid.

25. Belkovskii, Stanislav: *Porazhenie Vladimira Putina* // *Strategicheskii zhurnal*, No. 1: *Postsovetskoe prostranstvo: model' dlia sborki*, 124. lpp.

Leontjevu, apgalvojot, ka viņš valsti kurina etnisko naidu. Krievijas valdība turpina attīstīt noieta potenciālu civilizacionistisko nacionālistu idejām, kas savukārt turpina valsts recentralizācijas politiku leģitimēšanu, un abi faktori ir vienoti savstarpēji viens otru spēcina. Civilizacionistiskie nacionālisti ir pārliecināti, ka viņu aicinājums atjaunot impēriju veicina apdraudēto Krievijas Federācijas vienotību un kalpo kā vakcīna pret čečenu, tatāru, tuviešu un citu tautu etnisko seperātismu Krievijā. Tomēr kopējā ienaidnieka – vienalga, rietumu vai čečenu – identificēšana nenodrošina nacionālo kohēziju, bet gan šķēļ Krievijas sabiedrību. Tā, piemēram, Čečenija joprojām ir Krievijas Federācijas daļa nevis tādēļ, ka tās iedzīvotāji tic integrācijai Krievijā, bet gan centrālās valdības vardarbīgās taktikas dēļ. Un lielākā daļa etnisko krievu joprojām neuztver čečenus kā krievus, bet gan impēriskā stilā – kā Krievijas „subjektus” (*poddanye*). Tādējādi, lai gan krieviem Čečenija ir „mūsu” (*nasha*), čečeni turpina būt Krievijas Citi. Un šo Citu diskursu tulkojumi mūsdienu Krievijā vēl neeksistē.

NOBEIGUMS

Ar nelieliem izņēmumiem postpadomju Krievija ir līdzīga XIX gadsimta Eiropas nacionālajām valstīm, kas pašas savas suverēnitātes centienus uzskatīja par attaisnojamiem, bet nāciju veidošanos savās kolonijās nepieļāva.²⁶ Miniaturā impērija Krievijas Federācija idejiski vienlaikus ir Eiropas „kolonija”, jo krievu doma joprojām pastāv spēcīgā rietumu intelektuālo strāvājumu ietekmē, kas, iztulkoti Krievijas diskursos, visbiežāk ieņem deformētu veidolu.

Ietekmīgais intelektuālais vēstures pētnieks Mārtins Malia reiz teicis, ka kopš Pētera I Krievija ir bijusi Eiropas daļa, lai gan „Eiropas veco režīmu gradācijas skalā no attīstītākajiem un komplicētākajiem līdz brutālākajiem un vienkāršākajiem tā atradies ekstrēmā austrumu pusē. Īsāk sakot, tā ir atpalicis Eiropas aizsargs rietumu–austrumu kultūras nogāzes apakšējā galā.”²⁷

26. Motyl, Alexander J.: *Why Empires Reemerge: Imperial Collapse and Imperial Revival in Comparative Perspective* // *Comparative Politics*, 1. d. 31, Nr. 2, 1999. g. jan., 127–145. lpp.

27. Malia, Martin: *La tragédie soviétique. Histoire du socialisme en Russie*.

European New Right and new Eurasianism is, however, minor given that new Eurasianism's acceptance of Islam is, for such authors as Panarin, a mask, since Islam takes the backseat in the new Eurasianists' imagining of Eurasia, and Orthodox Christianity assumes a primary, civilizing, role. Behind new Eurasianist rhetoric on the symphony of Eurasian cultures the only voice that is heard is the Russian one.

RUSSIAN ECHOES OF THE EUROPEAN NEW RIGHT

I dedicate extensive attention to the analysis of Panarin's thought because it is paradigmatic of the condition of contemporary Russian intellectualism. Situating Panarin within the context of the European New Right, and viewing his work as an instance of the diffusion of European ideas onto Russian soil opens new venues for understanding the prominence of ultra-nationalism in Russia. Intellectuals such as Panarin use the same tools to legitimize their political language as their European counterparts. Their civilizationist nationalism sophisticatedly disguises cultural racism and imperialism, thus rendering their ideas more politically correct and thus digestible to the public, though no less harmful. Panarin's ideas have either influenced or are exemplary of the ideas of other Russian civilizationist nationalists. While not all of them adhere to new Eurasianism, nor do they refer to the ideas of the European New Right, their proposals for a renaissance of the Russian culture and imperial might are reminiscent of European ultra-nationalist thought and resonate with the main postulates of new Eurasianism. I shall therefore call these authors “latent new Eurasianists”: for them, Russia is defined by its Eurasian culture and by its mission to repossess the “lost space,” or the former territories of the USSR. Most importantly, these latent new Eurasianists assume that Russia and the countries of the “Near Abroad” are bound together by Weberian “common destinies” and “shared historical political experiences.”¹⁹ Thus, Georgi Arbatov prophesied in mid-1990s that “[t]he desire to restore the [Soviet]

[U]nion will ...remain a strong source of imperial moods and political activities.”²⁰ Another well known author, Stanislav Belkovskii, argued more than a decade after the dissolution of the USSR that “the foundations of the Russian nation should be laid. Our nation has a common destiny – an imperial one.”²¹ Yet another Russian intellectual of nationalist neoconservative leaning, Mikhail Remizov, noted that Russia is “not just a ‘splinter’ of the Russian empire, but its successor, [...] a state of a higher order than the post-Soviet states.” He added that “[s]ince Russia is the heir of the Russian Empire it should ...become the center of the post-imperial ‘greater space’ that would include the ‘Near Abroad.’”²²

Needless to say, many Russian intellectuals juxtapose Russian interests in the “Near Abroad” to those of the European Union (EU), which they see as an “imperial enterprise, as Europe is trying to recreate *Pax Romana* and move eastward, and will only stop when it destructs the Russian civilizational project and reaches the frontiers of Iran and Iraq.”²³ Europe, according to one of these conspiracy theorists, has claims over territories including the South Caucasus and aspires to turn Ukraine into a “lid that sticks Poland close to Europe” and Kaliningrad as a necessary link that ties strategically important Ukraine to Scandinavia and the Baltic States.²⁴ The US and the EU are thus placed in the same basket and are equally accused in attempting to create an “alternative post-Soviet conglomeration with its center in Kyiv that places Georgia, Azerbaijan, and Central Asia under Western control.”²⁵

20. Arbatov, Georgi: *Eurasia Letter: a New Cold War?* // *Foreign Policy*, 95, Summer, 1994, p. 98.

21. Belkovskii, Stanislav: *Rossii pera rasproshchat'sia s vneshnim upravliatshchim* // *Komsomolskaja Pravda*, Jan. 12, 2004, <http://www.kp.ru/daily/23197/25967>.

22. Remizov, Mikhail: *Konservatism segodnia* // *Pravda.ru*, Mar. 13, 2006, <http://www.pravda.ru/govern/392/69437>.

23. Sergeev, Feliks: *Vostochnaja politika ES i perspektivy Rossii: O granitsakh 'Evropeiskogo Doma' [The EU's Eastern Politics and Perspectives for Russia: On the Borders of the 'European House']*, // *Strategicheskii zhurnal*, No. 1: *Postsovetskoe prostranstvo: model' dlia sborki*, Aģentstva Politicheskikh Novostei, Moskva, 2005, pp. 169–86.

24. Ibid.

25. Belkovskii, Stanislav: *Porazhenie Vladimira Putina [Vladimir Putin's Defeat]* // *Strategicheskii zhurnal*, No. 1: *Postsovetskoe prostranstvo: model' dlia sborki*, p. 124.

While the aforementioned views of Russian civilizationist nationalists might sound, to the Western ear, anachronistic, they satisfy Russia's ideological needs as they were presented during the Vladimir Putin era. It would undoubtedly be an exaggeration to call Putin a new Eurasianist. But such prominent politicians during Putin's presidency as the Minister of Culture, Aleksander Sokolov, the Vice-Speaker of the Federation Council, Aleksandr Torshin, Putin's adviser, Aslanbek Aslakhanov, the Chairman of the Foreign Relations Committee of the Federation Council, Mikhail Margelov, as well as the President of the National Association of Television and Radio Broadcasters, Eduard Sagalajev, are all members of the International Eurasian Movement headed by Dugin. The Russian state shrewdly employs nationalism and patriotism which became, with help from intellectuals, the central pillars of the official discourse on sovereign democracy. Some major new Eurasianist ideas penetrated, if in a veiled form, into official speeches and national addresses of well-known politicians. These ideas at the same time influenced and were influenced by an overall direction of the Russian foreign and domestic policies. For example, civilizationist nationalists' belief that the Russian Federation is a miniature empire correlated with the state re-centralization efforts such as, for example, Putin's introduction of regional districts and the central nomination of envoys to the regions that replaced the elections of regional governors. If during Yeltsin's era, there were attempts to turn Russia into a federation, Putin's re-centralization reforms placed a nail into the coffin of Russian federalism. There could be no clearer proof that the Russian Federation is being organized in an imperial manner than the state policies during the first and the second Chechen wars. Civilizationist nationalist intellectuals supported the Russian government's belligerent strategy in dealing with the Chechen conflict and were at war with the human rights activists who opposed these state policies. Chechen authorities filed a lawsuit against one such supporter of the Russian “war against terrorism”, a famous journalist, Mikhail Leontiev, alleging that he inspired ethnic hatred in the republic. The Russian government continues to create a market for civilizationist nationalist ideas which, in their turn, continue to legitimize state re-centralizing policies,

19. Weber, Max: *The Nation* // Hutchinson, John and Smith, Anthony D. (Eds.): *Nationalism*, Oxford University Press, Oxford, 1994, p. 25.

Malia apgalvoja, ka Rietumeiropā dzimušās idejas migrē austrumu virzienā ar pieaugošu laika nobīdi. Atsakoties uztvert Krieviju kultūrdeterministiski – kā austrumniecisku, despoticu sabiedrību brālību (skatījums, kādu ir veicinājuši tādi sovjetologi kā Ričards Paipss un Karls Vitfogels) –, Malia atņēma Krievijai tās austrumniecisko un Cīta statusu, parādot to kā neatņemamu, lai arī atpalikušu – neliberālu un nedomodernizētu – rietumu daļu.²⁶ Konkrētāk, Malias skatījumā, Krievija iemieso un atspoguļo Eiropas trūkumus un kļūdas un tādējādi ir Eiropas alter ego, tās misters Haidis, no kura doktoram Džekilam, Eiropai, ir bail un ar kuru viņš ir nesaraucjami saistīts.²⁷ Par spīti tam, ka Malias universalistiskā apcere par "labo" liberālo ideju rašanos un uztveri rada nopietnas iebildes viņa "austrumu" un "rietumu" definīcijai, kas ir neskaidra un aukstā kara konfrontācijas iekrāsota, kā arī

1917–1991, tulk. Bardos, J.-P., Éditions du Seuil, 1995 [1994], Paris, 82. lpp. Šajā agrākajā izdevumā Malija apgalvoja, ka 70 padomju varas gadi ir atvēlinājuši Krieviju no Eiropas, taču pēc aukstā kara beigām viņš izteica cerību, ka Krievija un Eiropa varētu kļūt vienotas. Sk. Malia, Martin: *Russia Under Western Eyes. From the Bronze Horseman to the Lenin Mausoleum*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, 1999, 411–412. lpp. Sk. arī Malias darbu iedvesmotu rakstu krājumu: Evtukhov, Catherine and Kotkin, Stephen (red.): *The Cultural Gradient: the Transmission of Ideas in Europe, 1789–1991*, Rowman & Littlefield Publishers, Boston, 2003. 28. Ričarda Paipsa darbi sniedz piemērus Krievijas imperiālistiska turpinājumam padomju despotismā un ekspansionismā. Paipsa Krievija nav Eiropas daļa, bet gan radikāli atšķirīga valsts, kurā nav nekādu demokrātijas sakņu un kura ir nolemta despotisku valdnieku varai. Saskaņā ar Paipsu „krievu tautas apziņā likuma un universālo cilvēktiesību nojēgums nav iesakņots. Rietumnieks šos konceptus tiecas uztvert kā cilvēkam dabiskus un to ietūkumu – kā nepieļaujamu nodarījumu. Patiesība tie ir stoicisma balstītas unikālas kultūras tradīcijas augļi, kas rietumos ienāca ar romiešu jurisprudences starpniecību. (...) Vidējam krievam piemīt instinktiva taisnīguma apziņa; viņš reaģēs spējīgi, varbūt pat agresīvi, ja vien jūta, ka viņam ir nodarīts pāri. Bet viņam iztrūkst tiesiskuma apziņas.”

Sk. Pipes, Richard: *Survival is not enough*, Simon & Schuster, New York, 1984, 166. lpp.

Līdzīgā manierē Karls Vitfogels pielīdzināja Krieviju citam „austrumu despotismam”. Sk. Wittfogel, Karl: *Oriental Despotism: A Comparative Study of Total Power*, New Haven, Connecticut, 1957. Paipsa kritikai sk. Riazanovsky, Nicholas V: 'Oriental Despotism' and Russia // *Slavic Review* Nr. 22, 4, 1963. gada dec. Pētījumam par Krievijas orientālo aspektu sovjetoloģijas kontekstā sk. von Hagen, Mark: *Empires, Borderlands, and Diasporas: Eurasia as Anti-Paradigm for the Post-Soviet Era* // *American Historical Review* Nr. 109, 2, 2004.

29. Malia: *La tragédie soviétique*, 19. lpp.

tam, ka viņa „Eiropai” nav skaidru robežu, viņa „kultūras nogāzes” koncepts tomēr ir ļoti noderīgs, apskatot krievu civilizacionistisko nacionālistu intelektuālo diskursu, kas ir spilgts piemērs eiropiešu ideju un kultūralo kontekstu atspoguļojumam un pārveidei Krievijā. Krievu intelektuāļi nereti ir kļuvuši par upuriem Eiropā radītajiem mitiem un ideāliem, kas uztverti nekritiski. Modernitātes pārdomāšana Krievijā notiek caur rietumu antiliberālo un postmoderno diskursu atveidošanu. Līdzīgi marksismam, kas, nokļūvis Krievijā, tapa par utopiskās padomju sociālistiskās kārtības pamatu, arī Eiropas jauno labējo idejas Krievijas vidē kļuva par ultranacionālistisku fantāziju pamatakmējiem.

Krievu civilizacionistiskais nacionālisms un viens no tā pamatproduktiem – jaunais eirāziānisms – ir ne vien marksisma-ļeņinisma sabrukuma radītā idejiskā vakuuma rezultāts, bet arī Eiropas neokonservatīvā pavērsiena Krievijas atspulgs. Eiropas jauno labējo un krievu civilizacionistiskā nacionālisma paraleles ir apliecinājums Eiropas ideju transmisijai austrumu virzienā un krievu ultranacionālisma eiropizācijai.

and the two are locked in a cross-fertilizing embrace. Civilizationist nationalists believe that their calls for a recreation of an empire reinforce the endangered unity of the Russian Federation and serve as a vaccine against Chechen, Tatar, Tuvan, and other ethnic separatisms within Russia. However, identifying the common enemy – be it the West or Chechens – falls short from leading to national cohesion, but rather splinters Russian society. Thus, Chechnya is still part of the Russian Federation not because its inhabitants believe in integration with Russia, but because of the central government's forceful tactics. And the majority of ethnic Russians still do not perceive Chechens as Russians but, in an imperial manner, as Russian "subjects" (*poddanye*). Thus, while Chechnya, for Russians, is "ours" (*nasha*), Chechens continue to be Russia's Others. The translation of the discourses of these Others is still non-existent in today's Russia.

CONCLUSION

With certain reservations, post-Soviet Russia is similar to 19th century European nation-states that witnessed their own sovereign aspirations as justifiable but did not promote nation-building in their colonies.²⁶ A miniature empire, the Russian Federation is, ideas-wise, at the same time a European "colony," as Russian thought continues to be greatly affected by Western intellectual currents which, when translated into Russian discourses, assume, more often than not, distorted forms. A doyen of intellectual history, Martin Malia once noted that Russia, since Peter I, has been part of Europe although "the eastern extreme of a gradation of Europe of Old Regimes running from the more elaborate and developed to the more simple and brutal. In short, she is the backward rear guard of Europe at the bottom of the slope of the West-East cultural gradient."²⁷

Malia maintained that ideas born in Western Europe migrate eastward along a time-contingent "gradient" of retardation that increases from western to eastern European boundaries. In a departure from the culturally deterministic perception of Russia as a brethren of Oriental despotisms (a perception promoted by such Sovietologists as Richard Pipes and Karl Wittfogel), Malia de-Orientalized and de-Othered Russia by presenting it as an intrinsic part of the Occident, if its backward – illiberal and un-modernized – part.²⁸ More specifically, Malia's Russia embodies and mirrors Europe's shortcomings and flaws and is, therefore, Europe's alter ego, its Mr. Hyde of which Dr. Jekyll, Europe, is both afraid and with which it is enraptured.²⁹ Despite the fact that Malia's universalistic musings on the prescribed ascendance and reception of "good" liberal ideas arouses serious reservations – that his definitions of "east" and "west" are hazy and colored by the Cold War

confrontation and that his "Europe" lacks clearly defined boundaries – the concept of the "cultural gradient" is, nonetheless, of much relevance to the study of Russian intellectual discourse on civilizationist nationalism, which stands as a glaring case of this reflection and permutation of European ideas and cultural texts on Russian soil. Russian intellectuals have often fallen prey to the European-produced myths and ideals that they accept at face value. The very rethinking of modernity is done in Russia through emulating Western anti-liberal and postmodernist discourses. Similarly to the fate of Marxism, which, when transmitted to Russia, served as the foundation for the utopian Soviet socialist order, European new rightist ideas, on Russian soil, became the building blocks in the construction of ultra-nationalist fantasias.

Russian civilizationist nationalism and one of its main staple products, new Eurasianism, is not only a product of an ideational vacuum created by the demise of Marxism-Leninism but also a Russian reverberation of the European neoconservative turn. The intellectual parallels between the European New Right and Russian civilizationist nationalism are an instance of an eastward transmission of European ideas and the Europeanization of Russian ultra-nationalism.

Russia Under Western Eyes. From the Bronze Horseman to the Lenin Mausoleum, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, 1999, pp. 411–12. For a volume inspired by Malia's work, see *The Cultural Gradient: the Transmission of Ideas in Europe, 1789–1991* // Evtukhov, Catherine and Kotkin, Stephen, Rowman & Littlefield Publishers, Boston, 2003.

26. Richard Pipes' works provide an example of such accounts of continuity between Russian imperial and Soviet despotism and expansionism. Pipeesian Russia is radically different from and not part of Europe, a country that is doomed to be ruled by despotic rulers and where liberal democracy has no roots. According to Pipes, "[t]he notions of law and universal human rights lack deep roots in the consciousness of the Russian people. A Westerner is prone to regard these concepts as innate to man and their absence as intolerable deprivation. In reality, they are the product of a unique cultural tradition that originated in Stoic philosophy and was transmitted to the West through Roman jurisprudence...In the course of its historical evolution, Russia has failed to come within the orbit of classical influence...The average Russian may have an instinctive sense of justice; he reacts strongly, even violently, when he feels he has been wronged. But he lacks a consciousness of legality."

See Pipe, Richard: *Survival is not enough*, Simon & Schuster, New York, 1984, p. 166. In a similar vein, Karl Wittfogel equated Russia with other "oriental despotisms." See Wittfogel, Karl: *Oriental Despotism: A Comparative Study of Total Power*, New Haven, Connecticut, 1957.

For a critique of Pipes, see Riazanovsky, Nicholas V: 'Oriental Despotism' and Russia // *Slavic Review* 22, Dec 4, 1963. For an insightful account of the Russia-as-Orient trend within Sovietology, see von Hagen, Mark: *Empires, Borderlands, and Diasporas: Eurasia as Anti-Paradigm for the Post-Soviet Era* // *American Historical Review* 109, 2, 2004.

29. Malia: *La tragédie soviétique*, p. 19.

26. Motyl, Alexander, J.: *Why Empires Reemerge: Imperial Collapse and Imperial Revival in Comparative Perspective* // *Comparative Politics*, Vol. 31, No. 2, Jan., 1999, pp. 127–145.

27. Malia, Martin: *La tragédie soviétique. Histoire du socialisme en Russie. 1917–1991*, trans. J.-P. Bardos, J.-P., Éditions du Seuil, Paris, 1995 [1994], p. 82. If in this earlier volume Malia argued that 70 years of the Soviet rule set Russia apart from Europe, he later came to hope for a convergence of Russia with Europe after the end of the Cold War. See Malia, Martin: